

בְּאֵלֵהֶם נַעֲשֶׂה-חֵיל וְהוּא יְבוֹס צָרֵינוּ:

היבטים לשוניים בפרשת נח פה

דקדוקי קריאה והזרחה לקורא בפרשת נח ובהפטרה ובראשון של לך-לך

ו ט הַתְּהַלֵּךְ-נָח: געיה בה"א הראשונה
ו יג וְהִנְנִי: נו"ן ראשונה בשווא נח על אף הקושי, כן הדבר גם בפס' יז
ו טז אָמַה: האל"ף בפתח והמ"ם אחריה בדגש חזק ¹ . מְלִמְעָלָה: למ"ד ראשונה אינה דגושה והיא בשוא נח, וכן בכל המקרא. תַּחֲתָיִם: הת"ו השנייה בחירק חסר ואחריה יו"ד, מנוקדת אף היא בחירק ² ובדגש חזק. דומה הדבר בתיבה הבאה שְׁנַיִם
ו יז רְיֹחַ חַיִּים: יש להקפיד על הפרדת התיבות, כן הדבר גם בהמשך
ו כ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלַי לְהַחְיֹת: ישנם קוראים המבלבלים מקרא זה לבין קודמו שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחְיֹת אֹתָךְ ומוסיפים אחריו את התיבה 'איתך' הבאה בקטע הראשון בלבד
ו כא לְאֶכְלָה: האל"ף בקמץ קטן
ז א עליית שני
ז ב תִּקַּח-לֶךְ: געיה בת"ו
ז ד אֶת-כָּל-הַיְקוּם: היר"ד בשווא נח
ז ז וַיֵּבֵא נֹחַ: טעם נסוג אחור ליו"ד, אין להשגיח בספרים (קורן ביניהם) המטעימים מלרע
ז יא כָּל-מַעֲיָנָת: שני שוואים רצופים, העי"ן בשווא נח והיר"ד אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך ח ב
ז יד כָּל צִפּוֹר כָּל-כָּנָף: טעם טפחא בתיבת כָּל
ז יז עליית שלישי
ז יח וַתָּרַם: הרי"ש בקמץ קטן
ז יט גָּבְרוּ: הטעמה משנית של מרכא בגימ"ל. מרכא ולא געיה
ז כב בַּחֲרָבָה: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיוחד
ז כג וַיִּמַּח: הטעם ביו"ד והמ"ם אינה דגושה ³ . אֶת-כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר שני לגרמיה מתרדפים (רצופים); וַיִּמַּחוּ: במלרע והמ"ם דגושה. וַיִּשְׂאָר: במלעיל
ח א וַיִּשְׁכְּבוּ: שי"ן ימנית בחולם והכ"ף אחריה דגושה
ח ד וַתֵּנַח: הטעם בת"ו
ח ז וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב: מלשון 'לשלח' וכן ח וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה כן גם בפסוק יב וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה ובדומה בפסוק י וַיִּסֹּף שְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה אך בהמשך ט וַיִּשְׁלַח יָדוֹ, מלשון 'לשלוח'
ח י שְׁלַח: השי"ן בפתח והלמ"ד דגושה, אין כאן לשון עבר

¹ כן הדבר בכל המקרא, בשונה מאמה במשמעות של שפחה עיין רש"י שמות ב ה.
² החירק ביו"ד הוא חירק מלא תנועה גדולה. כתיב מלא וחסר מקראי אינו קובע את המבנה הדקדוקי
³ הקורא מלרע ומ"ם דגושה – עובר לבנין נפעל

ח יב וַיִּיחַל: יו"ד ראשונה דגושה בחירק חסר, יו"ד שנייה דגושה אף היא ובקמץ
 ח יג חֲרָבוֹ: הח"ת בקמץ רחב והר"ש אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך הפסוק
 ח טו עליית רביעי
 ח יז בַּעֲזוֹף וּבִבְהֶמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ: שני תביר רצופים
 ח יח וַיֵּצֵא-נַח: תיבה אחת, ביו"ד מאיילא⁴ כטעם משנה
 ח יט כָּל רוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת כָּל
 ח כא לֹא-אֶסְף: מילים מוקפות, הלמ"ד בגעיא לא בטעם מונח
 ט ח עליית חמישי
 ט ט הַנְּנִי: נו"ן ראשונה, על אף הקושי, בשווא נח, וכן בכל המקרא
 ט יג בַּעֲנֵן: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע וכן הדבר גם בהמשך הפרק
 ט יד בַּעֲנָנִי: נו"ן ראשונה בשווא נע
 ט יח עליית ששי
 ט כד וַיִּקַּץ: במלעיל. אֲשֶׁר-עָשָׂה לָּו: טעם נסוג אחור לע"ן
 ט כו אֱלֹהֵי שָׁם: טעם נסוג אחור ללמ"ד
 ט כט וַיְהִי: כך הוא הנוסח בכל ספרי תימן, בספרים האשכנזים והספרדים וַיְהִי. נראה כי נוסח תימן
 הוא הנכון אך יש לקרוא לפי מה שכתוב בספר התורה ממנו קוראים⁵
 י ג וְתַגְרְמָה: במלרע
 י ז כּוֹשׁ: בזקף לא ברביע. וַדָּדָן: על אף הקושי, הדל"ת הראשונה בשווא נח
 י י וּכְלָנָה: נו"ן בצירי
 י יא נִינְיָה: הנו"ן השניה בשווא נע וכן הדבר בהמשך
 י יב וְאֶת-רֹסֶן: זקף קטן, כך היא ההטעמה לפי ברויאר ותוכנת הכתר וכן צריכים לקרוא
 י יז הַעֲרָקִי: ה"א בפתח, לא בקמץ
 י יט וְצַבִּים: יש לקרוא את היו"ד בחירק: ..ים ולא ...אים
 י כא אַחֵי יִפֶּת הַגְּדוֹל: הטפחא (טרחא) במילה אַחֵי
 י כה יִקְטָן: היו"ד בקמץ קטן
 י לב וּמְאֵלָה: בגרש, כן הדבר לפי ברויאר, תורה קדומה ואחרים וזהו הנוסח הנכון
 יא א עליית שביעי
 יא ב וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקֵּדָם: טעם טפחא בתיבת וַיְהִי. וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליו"ד וכן בפסוק
 לא
 יא ג לְאָבָן: האל"ף בקמץ

⁴ וַיֵּצֵא-נַח הטעם במילה ויצא אינו טפחא (טרחא) אלא מאיילא והוא טעם מחבר בניגוד לטפחא
⁵ יש לדון אם הקורא קרא ויהיו בספר תורה אשכנזי. לדעת קסת הסופר מחזירים אותו, אבל נראה שלא היה פוסק כך
 לו ידע שכן הוא בכתר ארם צובה, ושיש עדות בישראל נוהגות כן לכתוב ויהיו.

יא ד וְנִעְשָׂה-לָנוּ: העמדה קלה בנו"ן בגלל הגעיה שם

יא ז וְנִבְלָה: הנ"ן איננה בקמץ חטוף (הנקרא כחולם) אלא בקמץ רחב רגיל והב"ת בשוא נע

הערה: יש לשים לב להבדלי ההטעמה בפסוקים הבאים. הראשון ברשימה וְאֶרְפָּקֶשֶׁד חִי מוטעם בזקף וְיַחֲתִי אֶרְפָּקֶשֶׁד ברביע; וְשָׁלַח חִי בטיפחא וְיַחֲתִי-שָׁלַח ברביע; וְיַחֲתִי-עֶבֶר בזקף וְיַחֲתִי-עֶבֶר ברביע; וְיַחֲתִי-פֶלֶג בטיפחא וְיַחֲתִי-פֶלֶג ברביע; וְיַחֲתִי רָעוּ בזקף וְיַחֲתִי רָעוּ ברביע; וְיַחֲתִי שָׂרוּג בטיפחא וְיַחֲתִי שָׂרוּג ברביע; וְיַחֲתִי נַחֲוֹר זקף וְיַחֲתִי נַחֲוֹר רביע. ככלל **השני** ברביע.

יא ח כח מוֹלְדָתוֹ: הדל"ת בשוא נח, אין לקוראה בסגול

הפטרת שבת ראש חודש, השמים כסאי ישעיה סו:

ס ו א כִּסְאֵי: הסמ"ך ללא דגש

ג עֲרַף פְּלֹב: טעם נסוג אחר לעי"ן; למרות הנסיגה נשמר הצירי, אבל נוספה געיא, וכן במלה מְבַרְךָ: טעם נסוג אחר לב"ת וגעיא בר"ש. וכן בפסוק הבא

ח הַיּוֹחֵל: ה"א השאלה מנוקדת בחטף וטעם נסוג אחר ליר"ד. אִם-יִנְלַד-גְּוִי: יר"ד בחירק קטן, וא"ו בדגש חזק, קמוצה ומוטעמת מדין נסוג אחר, ולמ"ד בגעיא

יא מְזִיז: להיזהר לא לקרוא מְזִיז

יב הַנְּנִי: נו"ן ראשונה, על אף הקושי, בשווא נח.

תְּשַׁעְשַׁעוּ: שתי השיני"ן בקמץ רחב

יד וְזַעַם: במלרע

טז וְרָבוּ: הטעם בב"ת מלרע; הַלְלִי הלמ"ד בשווא נע⁶.

יז וְהַמְטֵה־רִים: המ"ם בחירק ולא בשווא⁷

יח בָּאָה: במלרע

יט מְשַׁכֵּי קֶשֶׁת: טעם נסוג אחר למ"ם ושי"ן בשווא נע

כא לְלוֹיִם: הלמ"ד בלי געיא, רפויה ללא דגש ובשוא נח

וכן בכל מקום

ראשון של לך לך:

יב א וּמְמֹלְדָתָּךְ: הדל"ת בשוא נח והתי"ו בשוא נע⁸. אֲרֹאֲךָ: כ"ף סופית דגושה

יב ב וְאֶעֱשֶׂךָ: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן. וְאֲבָרְכְּךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. וְהִיָּה: הה"א השואית נקראת בשוא נח כמו מפיק ה"א.

יב ג וְאֲבָרְכָהּ מְבַרְכֶיךָ: בשתי התיבות הר"ש בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. פֶּלֶל

מְשַׁפְּחֵת הָאֲדָמָה: טעם טפחא בתיבת פֶּלֶל

⁶ 'חללי' לפעמים הלמ"ד הראשונה בשווא נח ולפעמים בשווא נע. צריך לעיין אם יש געיא בח"ת במדויקים, או חטף-פתח בלמ"ד

⁷ בנין התפעל

⁸ יש מתקשים לקרוא דל"ת בשוא נח לפני תי"ו ולכן הדל"ת נשמעת אצלם כמו בסגול; ולעומת זאת קוראים את התי"ו בשוא נח...

יב ד שני במנחת שבת
 יב ה אֲשֶׁר רָכְשׁוּ: להיזהר מהבלעת אות.
 יב ח וַיַּעֲתֶק העי"ן בשוא נח והת"ו בדגש.
 וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבת וַיִּקְרָא בניגוד למקרא הדומה בפרשת כי-תישא (שמות לד ה)
 יב י שלישי במנחת שבת
 יב יב יח"ו: במלרע
 יב יג אַחֲתֵי אֲתָ: טעם נסוג אחור לחי"ת. ייטב-לי: געיה ביו"ד הראשונה

חזון איש. וְתַמְלֵא הָאָרֶץ חֶמֶס אם נימא דבירור הממון לא סגי בעד אחד, וכמש"כ ב"ק סי' י' סק"י, יהי נפקותא בגזל כגון אם עד אחד מעיד שחטף מיד פלוני כלי והוא אומר לא חטפתי, א"כ אין הנידון רק אם חטף. וזה שאלת ז' מצוות ובזה דינו בעד אחד, אבל אם אמר שהכלי שחטף שלו הוא, א"כ הנידון בממון וזה בכלל דינים וכל זמן שלא נתברר של מי הממון אין כאן דין מיתה, שלא נאמר ב"נ נהרג בעד אחד בשביל שהקיל הדין בב"נ אלא שחומר עבירת ז' מצוות הקיל בבירור עד אחד אבל לענין ממון אין לחייבו רק בב' עדים, ויש מקום לומר דגם באומר דידי חטפי פלגינן דלענין מיתה נאמן עד אחד ולענין להוציא הכלי מידו בעינן ב' עדים, דהא בב"נ בגזל דיינינן מיתה ותשלומין כמש"כ תו' עירובין ס"ב א' דבב"נ ליכא דין קלבדר"מ, דאל"כ ליכא שום חיוב ממון בגוי בגזל והזיק שהרי לעולם הוא בר מיתה, אבל לא מסתבר שיהא נהרג בשביל עברת גזל בזמן שלא נתברר הגזל לענין ממון, ומיהו באומר לא חטפתי שאין הספק בכלי של מי הוא אלא הספק בחטיפה אפשר שאין כאן רק נידון של ז' מצוות. והא דבן נח נהרג בדין אחד ובעד אחד היינו עד ודיין ששומרין ז' מצוות והיינו גר תושב אלא מתחלה כשנתנו ז' מצוות נתנו שיהיו כלן נזהרין בהן ולא יהי צורך שכל יחיד יקבל לשמרן, אבל אחרי שאומות שלמות לא קיימו אותן בשעת מתן תורה נתיחד דין גר תושב שיהא צריך לקבל בפני ג' כדאמר ע"ז ס"ד ב, וברמב"ם פי"ד מה' א"ב ה"ו, ופ"י מה' ע"ז, והנה בזמן שאינן שומרין ז' מצוות גם דיניהם אינן על השלימות שאין הדיין דיין אמת ואין העדים עדי אמת. והנה ב"נ דן את חברו בעדות בני נח (השומר ז' מצוות) אבל ישראל נראה דאינו דן ב"נ בעדות ב"נ כיון דלדין אין זו עדות והרי אנו מוזהרין על ג"ת להחיותו ואין אנו רשאים להרגו אלא בעדות כשר.

הרב אליעזר פולאיס נר"ו. וְהִנְנִי מְשַׁחֲתֶם אֶת הָאָרֶץ, מְשַׁחֲתֶם ת"א מחבילהון, כמו חובל בחבירו שפירושו הכאה שיש בה השחתה, דהכאה בלא השחתה אינה נקראת חבלה כמו שמוכיחין המשניות פ"ח דב"ק ופ"ז דשבועות, וכן וּמָכָה אֶבְיוֹ וְאָמוֹ (שמות כא, טו) דאינו חייב עד שיעשה בהן חבורה כדתנן סנהדרין, ת"י וְדַחַבְלָ, [ואונקלוס שתרגם שם דִּימְחִי, לפי שנחת לפרש רק לתרגם התיבה] אבל מה שפירש לעיל פסוק י"א בלשון חיבול צ"ע, ושמא גם על קלקול רוחני נופל לשון חבלה, וכן וְהִשְׁחַתְתֶם וְעִשִׂיתֶם פְּסָל (דברים ד, כה) מתרגם וְתַחְבְּלוֹן.

זרע שמשון. עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת עֲצֵי גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֹת הַתַּבָּה, וְכִפְרַת אֶתָּה מִבֵּית וּמְחוּץ בַּכְּפָר. במדרש (ב"ר לז) איתא, דכל ק"כ שנה היה נוטע ארזים ומקצצן, והיו שואלים אותו למה אתה עושה כן, והיה נח משיבם שריבון העולם עתיד להביא מבול על העולם. אמרו לו, אם יבוא מבול, לא יבוא אלא על ביתך. והקשו המפרשים דהדברים האלה אין להם שחר, האיך יתכן שיאמרו לנח כן, בזמן שהם יודעים בעצמם שהם חוטאים בנפשותם, ואילו נח הוא איש צדיק, והאיך יעלה על דעתם לומר שיבוא מבול על נח. ויש לבאר עפ"י מה שכתב בזהר שנח חטא

בכך שלא התפלל על בני דורו לבטל את הגזירה. וי"ל שבני דורו של נח כששמעו ממנו שעתיד הקב"ה להביא מבול על העולם, היו סבורים שנח היה לו להתפלל עבורם שלא יאבדו, ועתה שאינו מתפלל עבורם, אלא אדרבה עושה תיבה להגין על עצמו ואינו חושב כלום אם יהיו הם נאבדים, ראוי הוא למות לבדו וכל העולם כולו יהיה ניצול. ודומה למה שמצינו ששלח מרדכי לומר לאסתר 'אם תִּחְרְשׁ תִּחְרְשִׁי בְּעַת הַזֹּאת רִּוּחַ וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד לְיְהוּדִים מִמְּקוֹם אֲחֵר וְאַתָּה וְבֵית אֲבִיךָ תֵּאבְדוּ' (אסתר ה, יד), וכן מצינו בגמרא (תענית יא.) דבזמן שהציבור שרוי בצער, אל יאמר אדם אלך לביתי וכו' ושלום עלי נפשי וכו', ואם עשה כן לא יראה בנחמת ציבור. וזה היה כוונת אנשי דורו של נח, שאמרו לו היות שאתה יכול להתפלל עבורינו ואינך מתפלל, אלא אומר שלום עלי נפשי, א"כ אם יבוא המבול, הוא יבוא רק עליך, כי אתה תענש על כך שלא התפללת עבורינו.

מלוא העומר. וְאַתָּה קַח לְךָ מִכֹּל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל. אפשר לפרש כי מצינו דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו, שנאמר 'וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ (דברים יא, טו)', והדר 'וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ'. ויראה הטעם, כי מאחר שהאדם צריך להעלות מדרגת 'צומח' למדרגת 'מדבר', לכן צריך לעשות בהדרגה, ואחר שתעלה הבהמה הצומח, יעלה הוא החי⁹. אבל אחר שנח לא הותר לו לאכול החי (עי' סנהדרין נט:), לכן אמר 'זהו לך' קודם. [שהרי בו לא שייך הטעם להקדים ליתן לבהמה כדי שיעלה אח"כ האדם את הכל למדרגת 'מדבר', שהרי נאסר עליו החי]. או אפשר שנח מקטני אמנה היה, והיתה עינו צרה ליתן לבהמות וחיות פן לא ישאר לנפשו ונפשות ביתו, אך מאתו יתברך היתה ברכה, כי לפי הטבע ודאי לא היתה התיבה מחזקת להכין אוכל לכל חי כי אם בנס, לכן בראות נח כי הספיק לו מעט מזעיר¹⁰, לא תרע עינו עוד לתת מזון לכל חי, לכן ממה שיהיה 'לך', תראה איך יספיק להם. [וזה שאמר הכתוב 'זהו לך' ולהם לאכלה' מהברכה שתראה במאכלים שלך, מזה תבין שתוכל לתת להם' בלא כל חשש, כי השי"ת משרה ברכתו במאכליך]

על השאלה הזו עונה בעל **שערי זבול** תשובה פשוטה יותר. העולם מקשים דהא אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו וא"כ, למה כתוב 'זהו לך' ולהם', שהקדים נח לבהמה. ויש לומר שיש ב' דינים (א) : עצם אכילה. (ב) הכנה לאכילה. הא שאסור לאכול לפני שיתן לבהמתו, מדובר בעצם אכילה, שאדם הולך לאכול ויש לו בהמה אסור לו לאכול לפני שיתן אוכל לבהמתו קודם. אבל לגבי נח מדובר לגבי הכנה, שהקב"ה אמר לנח דהיות שהולך להביא מבול על הארץ, שצריך להכין אוכל בשביל כל הזמן שיהיה המבול. ואמר לו הקב"ה 'קח לך מכל מאכל... וְאָסַפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֹכֶל', שמדובר בהכנה, וא"כ אין הכוונה שמותר לנח לאכול מקודם, אלא שיכין אוכל בשבילו, וגם לחיות, אבל לא מדובר לגבי עצם דין אכילה. וא"כ לגבי דין אכילה צריכים לתת לבהמה קודם, אבל לגבי נח לא מדובר לגבי אכילה אלא לגבי הכנה שהוא צריך להכין שיהיה לכולם אוכל, וא"כ אין כאן שום קושיא.

גם הרב יצחק זילברשטיין נר"ץ נזקק לשאלה זו בגליונו על נח פה

וְאַתָּה קַח לְךָ מִכֹּל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאָסַפְתָּ אֵלֶיךָ, וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֹכֶל

מפורסמת הקושיא מדוע הקדימה התורה 'לך' ל'להם', הרי חייב אדם להאכיל קודם את בהמתו ורק אח"כ יאכל הוא בעצמו, וכמו שדרשו חז"ל במסכת ברכות (מ ע"א) ובמסכת גיטין

⁹ אני מנסה להבין. יש כידוע דרגות שונות בבריאה, דומם, צומח, חי ומדבר ודרגה נוספת ישראל. בזה שבעלי החיים אוכלים מהצומח הם מעלים את הצומח לדרגת חי. כאשר בני אדם ('מדברים') אוכלים בעלי חיים הוא מעלים אותם לדרגת 'מדבר' כמדומה שזה קיים רק כשיהוודים אוכלים מאכלים כשרים הן מהצומח והן מהחי. אם גוי אוכל את בשר השקץ והעכבר, או אפילו אוכל כשר, לא ידוע לי שהוא מעלה אותו. לכן מהלך הדברים כאן אינו מובן לי.

¹⁰ שגיא נפוצה. צ"ל 'מעט מזעיר' (שערי זבול, כה ועוד) תוספת היו"ד מראה על קריאה מוטעית, מזעיר.

(סב ע"א) מדכתיב זנתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר זאכלת ושבעת. ובספר תורת יוסף ביאר, שדווקא כשמאכיל לבהמות מאכל בהמה עשב... לבהמתך, אז צריך להאכיל את הבהמות לפני האדם, אבל כאשר מאכיל את הבהמות מאכל אדם שנשאר לו, כמו שהיה אצל נח, בזה האדם קודם, ועפ"י יישוב בספר רב טוב ליישב את קושיית הספר חסידים מדוע רבקה השקתה את אליעזר לפני שהשקתה את הגמלים, וי"ל לפי שהיה זה מאכל אדם. ויעוין בקצות השולחן (סימן לט בדי השולחן ס"ק ל) שנסתפק בספק הנ"ל, אם אין לו מאכל בהמה, וצריך להאכיל לבהמתו מאכל אדם, האם מותר לו להקדים אכילתו לאכילת בהמתו, וכתב מסברא שמותר להקדים אכילתו, וכתב שכן מדוייק לשון הפסוק זנתתי עשב בשדך לבהמתך, שמחוייב לתת לה עשבים, ואם אין לו יכול לאכול לפניו, ועמד בצ"ע. אכן שאלו למ"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לשם מה השמיעה לנו התורה איזה מזון יתן השי"ת לבהמות, ולמה לא נאמר זנתתי לבהמתך לאכול, והשיב דכיון שנאמר במסכת תענית (כ ע"ב) שאין מאכילין מאכל אדם לבהמה, לכן נאמר עשב בשדך לבהמתך, לומר לנו שהשי"ת ייטיב עמנו ויתן לנו עשב בשדותינו, כדי שלא נצטרך לעבור על כל דהו של חטא, ולא נזדקק לתת מאכל אדם לבהמה. ולפי דברי מ"ח זצ"ל נדחה הדיוק של הקצוה"ש מהפסוק.

מלוא העומר. מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה. פירש רש"י: מכאן שלמד נח תורה. ומקשין דילמא משום שהתיבה לא קלטה רק מן הטהורים שבעה שבעה. ויראה לפי שנאמר תקח לך היינו שע"י הכנת נח לטהורים באו אל התיבה, לכן נאמר תקח לך דאם לא כן למה לי הצינור לנח כלל, אלא על כרחך שנח עשה בעצמו הכנה להביא כפי ציווי יתברך, ואלא שאחר הכנתו נעשה נס ובאו מאליהן להכנס לתיבה, א"כ על כרחך הכין עצמו לטהורים ומוכח שלמד תורה. גם יש לומר על פי מה שכתוב בזוהר (ח"א סז): שנקראו מ' נח (ישעיהו נד, ט), שהיה לו לבקש רחמים, וקורבנא דאקריב בסוף, הוה ליה לאקריב בתחילה, ולכן נקראו מ' נח. והנה בנח נאמר להלן ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח, ואם איתא שלא למד תורה א"כ לא ידע להקריב קרבן, ואמאי האשימו הכתוב, אלא ודאי שלמד תורה וידע מעצמו¹¹.

ח כא פנים יפות. וירח ה' את ריח הניחוח וגו'. לא אסף לקלל עוד את האדמה וגו'. יש לפרש הפסוק כי מ"ש יצר לב האדם רע מנעריו, כי יצה"ר ניתן באדם מעת הולדו, אמנם הוא משתנה, כי בימי נערו הוא יסיתו למעשה נערו, שהם מעשה תעותעים שאין בהם תועלת, אפילו בעוה"ז. וכשהוא מתגדל, אחז"ל (קידושין לב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום. ענינו שממאס במעשה נערו ויסיתו לתאות עוה"ז, ובאמת הוא גרוע יותר ממעשה נערו, כי מעשה נערו ימאסו בעיניו ואילו מתגברים עליו בכל יום, וזש"ה כי יצר לב האדם כשהוא מתגדל בגדלותו הוא רע יותר ממעשה נערו שעשה מנעוריו.

וזש"ה וקהלת ה, יג) מ'לך זקן וכסיל אפר לא ידע להזהר עוד, כי בילדותו סופו להשליך המעשה נערו, אבל בזקנותו הוא כסיל שאין לו סוף. וז"ש אשר לא ידע להיזהר עוד. והנה כבר כתבנו בריש הפרשה שיש צדיק שהוא מצד אבותיו, ויש צדיק שהוא מצד עצמו, והסימן לזה כי הצדיק שהוא מצד אבותיו, כל מה שיגדל יתמעט צדקותיו מחמת ריחוקיו מיום הלידה שלו, והצדיק שהוא מצד עצמו הוא מוסיף והולך, כמ"ש בפ' ותהלים כג, ופי אבי ואמי עזבוני זה' ואספני. והענין הוא כי הצדקות שהוא מצד עצמו מצד קירוב הנשמה לתכליתה, באסיפת הצדיק נשמתו עולה למעלה ומתדבק בה' ונהנה מזיו השכינה בעוה"ב, ע"כ מה שהוא קרוב יותר לאסיפתו מתגדל בו צדקותו, מחמת קרבתו לשורשו ולתכליתו בשורשה העליון.

¹¹ א"ה. מצינו שגם הכל הביא קרבנות מצאנו, ולפי חז"ל גם אדם הקריב קרבן את הפר הראשון שנברא, השאלה אם למדו תורה, כלומר עצם הקרבת קרבן אם מוכיחה שהמקריב למד תורה. גם בלק בנה מזבחות והקריב עליהם שורים ואילים.

וּזְשׁ"ה כִּי אָבִי וְאִמִּי כְּלוֹמֵר הַחֶלֶק שֶׁמֵּאֲבִי וְאִמִּי שְׁבִי הֵמָּה נֶעֱזְבִים וְנִתְמַעֲטִים בְּכָל עֵת, אֲבָל חֶלֶק ה' הוּא יֹאסְפֵנוּ בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא מֵתְקַרֵּב לְיוֹם שִׁיאֲסַפְנוּ, וְכֵן הוּא לְהִיפּוֹךְ בְּמִידַת הַרְשָׁעִים, כִּי הַרְשָׁעוֹת שֶׁמֵּצֵד אֲבוֹתָיו מֵתְמַעֵט, וְהַרְשָׁעוֹת שֶׁמֵּצֵד עֲצָמוֹ מֵתְגַדֵּל בְּכָל יוֹם, לְכֵן מַעֲשֵׂה הַנְּעוּרוֹת שֶׁהוּא מֵצֵד הַיְלָדוֹת הֵמָּה מֵתְמַעֲטִים, וְהִיצֵה"ר שֶׁבֵּא בְּגִדְלוֹתוֹ מֵצֵד עֲצָמוֹ הוּא מֵתְגַבֵּר בְּכָל יוֹם. וְהֵנָּה רִשׁוּי ז"ל פִּירֵשׁ לְעִיל בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית ג', וְכֵן בְּפ' אֶרְוָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרִית שֶׁנִּתְקַלְלָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר שֶׁהִיא גֵרְמָה לְאָדָם לְחַטּוֹא, מִשָּׁל לְיוֹצֵא לְתִרְבוֹת רְעָה וְהִבְרִיּוֹת מִקְלָלוֹת שְׂדֵים שִׁינֵק מֵהֶם וְכוּ', וּבְעִבּוֹר זֶה נִתְקַלְלָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם, כִּי הִיא גֵרְמָה לְחַטּוֹא שִׁיצִירְתוֹ מִן הָאֲדָמָה, אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁרֹאֵה שִׁיצִירוֹ מֵתְגַבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם, ע"כ אֵין זֶה מַחֲמַת הָאֲדָמָה, דִּא"כ הוּא מֵתְמַעֵט, וּזְשׁ"ה לֹא אֲסָף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם, שֶׁאֵין הָרַע בְּעִבּוֹר יִצִירְתוֹ מִן הָאֲדָמָה, כִּיּוֹן שִׁיצִירוֹ מֵתְגַבֵּר עָלָיו, כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו, כִּי בְּגִדְלוֹתוֹ הוּא רַע יוֹתֵר מִנְּעוּרָיו, ע"כ הוּא מֵצֵד עֲצָמוֹ כְּנ"ל:

יֵא ד פְּנִינֵי תְּרַגּוּם יוֹנְתָן. וַיֹּאמְרוּ הֶבֶה נְבִנָה לָנוּ עֵיר וּמַגְדָּל וְרֵאשׁוּ בְּשָׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם פֶּן נִפְוָץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ. יֵשׁ לְהַבִּין לֵאמֹר מִטְרָה בִּיקְשׁוּ אֲנִשֵׁי דוֹר הַפְּלָגָה לְבִנּוֹת אֶת הַמַּגְדָּל, וּמִדּוּעַ הִיא חֲטָאָה חֲמוּרָה כָּל כֵּךְ עַד שִׁירַד ה' לְהַעֲנִישָׁם. וְמָה פִּירוּשׁ "נַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם"?

רִשׁוּי (בְּפִסְקוֹ א) הִבִּיא בְּזֶה ב' פִּירוּשִׁים: א. לֹא כָל הַיִּמְנוֹ שִׁיבּוֹר לֹא אֶת הָעֲלִיוֹנִים, נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. ב. אָמְרוּ אַחַת לְאַלְף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שָׁנִים הִרְקִיעַ מִתְמוֹטֵט, כְּמוֹ שֶׁאִירַע בִּימֵי הַמְּבֹל, בּוֹאוּ וְנַעֲשֶׂה לֹא סְמוּכוֹת (שֶׁלֹּא יִפּוּל) בְּגַמ' (סְנֵהֲדִין קֵט). בְּאוֹ ב' דְּעוֹת: א: דְּבִי רַב שִׁילָא¹² אָמְרוּ נְבִנָה מַגְדָּל וְנַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנִכְּחָה אוֹתוֹ בְּקִרְדּוֹמוֹת כְּדִי שִׁיזוּבוּ מִיָּמִינוּ (לְפִי שֶׁאֵין כּוּחוֹ אֲלֵא בְּמִים שִׁישׁ לֹא מִלְּמַעְלָה, נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנִכְּחָה הִרְקִיעַ בְּקִרְדּוֹמוֹת עַד שִׁיזוּבוּ כָּל מִיָּמִינוּ שִׁישׁ לֹא שֶׁמֵּלֵא יִהְיֶה לֹא עוֹד מִים לְהִבִּיא מִבּוֹל עֲלִינוּ). מֵהַרְשָׁ"א. ב) רַבִּי יִרְמִיָּה בֵּר אֶלְעָזָר נַחֲלָקוּ לִג' כִּיתוֹת אַחַת אוֹמֵרֶת נַעֲלָה וְנִשְׁבַּע שֶׁם (שֶׁאֵף אִם יִבִּיא מִבּוֹל לֹא יִגִּיעוּ אֲלֵינוּ. מֵהַרְשָׁ"א. וְאַחַת אוֹמֵרֶת נַעֲלָה וְנַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה (בְּהִיוֹת שֶׁהַמַּגְדָּל מֵאֲחַד אוֹתָם וַיְהִי כּוֹלֵם אוֹהֲבִים לֹא יִבִּיא עֲלֵיהֶם מִבּוֹל אֶף שְׁעוֹבָדִים ע"ז. מֵהַרְשָׁ"א).

וְאַחַת אוֹמֵרֶת נַעֲלָה וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. וְרֵאָה בְּאֲב"ע שֶׁלְּפִירוּשִׁים אֲלוֹ נִמְצָא שֶׁהִיוּ טַפְשִׁים שִׁיחֲשָׁבוּ לְעִלוֹת אֶל הַשָּׁמַיִם) אוֹ לְתַמּוֹךְ בְּשָׁמַיִם בְּאֲמִצְעוֹת הַמַּגְדָּל. (וְלִכֵּן פִּירֵשׁ בְּאֲוִפ"א כָּל עֲצָתָם הִיָּתָה שֶׁלֹּא יִפְרְדוּ וַיִּפְּצוּ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, וְרִצּוּ לְעֲשׂוֹת מַגְדָּל גְּבוּהָ שִׁיְהִיָּה לְאוֹת לְשֵׁם וּלְתַהֲיִלָּה לְדַעַת מְקוֹם הָעֵיר. וְשִׁיְהִיָּה לְהֶם שֶׁם פִּירוּשׁוֹ שִׁיעֲמוּד שֶׁמֵּם אַחֲרֵיהֶם כָּל יְמֵי הַמַּגְדָּל).

ת"י סְבוּר שֶׁהַמַּגְדָּל נְבִנָה בְּשִׁבִיל לְהִילָחֵם עִם הַקְּב"ה, אֲךָ מִפְּרֵשׁ שֶׁלֹּא זָמְמוּ לְהִילָחֵם עִם ה' בְּעֲצָמָם. וַאֲמָרוּ הֵבֵנוּ לָנוּ קְרָתָא וּמַגְדָּלָא וְרִישִׁיָּה מְטִי עַד צִיַּת שְׁמַיָּא וְנַעֲבִיד לָנוּ סְגָדוֹ בְּרִישִׁיָּה וְנִשְׁוִי חֲרָבָא בְּיָדָהּ וְתִהִי עֲבָדָא לְקִיבְלָהּ סְדְרֵי קְרָבָא קָדָם עַד לֹא נִתְבַּדֵּר מֵעֲלוֹי אֲנָפִי אֲרַעָא: ע"כ. אֵינִי מוֹצֵא לְנַחֲוִין לְהַמְשִׁיךְ בְּדִבְרֵיָם.

סוֹף הַפְּרֵשָׁה, הֵרַב חַיִּים קְנִיבְסְקִי ז"ל מֵהַסְּפֵר טַעֲמָא דְקָרָא. אֲבִי מִלְכָּה וְאֲבִי יִסְכָּה פִּירֵשׁ יִסְכָּה זֶה שֶׁרָה וְלָמָּה נִקְרָא שֶׁמָּה יִסְכָּה שֶׁסוּכָה בְּרוּה"ק וְיִל"ע לְמָה כְּתוּבָה הַתּוֹרָה דּוֹקָא כְּאֵן הַשֵּׁם יִסְכָּה, וְי"ל שֶׁבֵּא לְתַרְץ קוּשִׁיא א' דְּהָא מִשְׁמַע פְּשׁוּטֵי דְקָרָא דְאֲבָרָם גְּדוּל מִנְחוֹר כְּמ"ש תִּרְחַ הוֹלִיד אֶת אֲבָרָם

¹² מִשּׁוּם מָה נִהְגוּ לְקָרְאוֹ אֶת שֵׁם הָאֲמוּרָא שִׁילָא ש"ן בְּחִירָק; נִכּוֹן לְקָרְאוֹ שִׁילָא כְּשֶׁם בְּנוֹ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל יְהוּדָה – שְׁלָה!

את נחור (ועי' סנהדרין ס"ט ב') ומשמע דאברהם
נשא קודם כמ"ש ויקח אברם ונחור להם נשים
ומשמע דמלכה גדולה מיסכה כמ"ש אבי מלכה
ואבי יסכה וא"כ קשה למה אברם לקח תחלה
את הקטנה ולא את הגדולה ולזה קאמר דמשום
ששרי היתה סוכה ברוה"ק לכן לקחה אברם
אע"פ שהיתה הקטנה.

א"ה. לפשוטו של מקרא התורה מספרת בת מי היתה מלכה אשת נחור, ואגב כך מספרת על
בת אחרת שנולדה לאותו הרן, גם דחוק למדיי שהרן אחי אברם היו החותן של שני אחיו שכפי
הנראה היו גדולים ממנו.

אברם נשא אשה צעירה ממנו בעשר שנים. אם שרה נישאה לו כשהיתה בת 10 לדוגמה, הרי
הרן היה אז בן 23 או 24, ואברם לא יכול להיות יותר מבן 20! אא"כ נאמר שהרן הוליד כשהיה
בן 8 ושרה נישאה בת 6 (למשל) והרן היה אז בן 14 ואברם היה אז בן 16, לפי דברי חז"ל (ראה
בבלי סנהדרין סט ב) שדורות ראשונים הולידו כשעדיין היו ילדים.

התלמוד שם דוחה שיתכן שהרן גדול מאברם, ועדיין אין ראייה שדורות ראשונים הולידו כשהיו
קטנים. בהמשך, התלמוד מוכיח ממקום אחד שדורות ראשונים הולידו בני 8.
בפשוטו של מקרא אין הוכחה על דורות ראשונים (בְּצִלְאֵל בֶּן אֲוִי בֶן חֹר (שמות לא, ב), אבל לא מוכח שחור
זה הוא בנה של מרים ובנו של כלב בן יפונה)

הפטרת שבת ראש-חודש

בפרשת משפטים פד הטעימנו ידידנו הרב גור-אריה צור מנועם אמריו על הפטרת שבת ראש-
חודש. הפעם הוא מבקש לקשר הפטרה זו לפרשת נח.
וזה החלו

הפטרת שבת ראש חדש

פסוקי הפטרה: ישעיה פרק-סו א"ה. יתכן מוטב לציין סוף ספר ישעיהו; ובהמשך, עניין
זה נדון כאן.

הפטרה זו, הנקראת על שם תחילתה **הַשָּׁמַיִם כְּסָא וְהָאָרֶץ חֲדָשׁ וְרַגְלִי**, נבחרה להיות
נקראת בשבת ראש חדש, ואף דוחה היא כל הפטרה אחרת הרגילה להיות
באותה שבת¹³, ועל כן דוחה היא את הפטרה של פרשת נח ונקראת במקומה.
ואף על פי שדוחה היא, מכל מקום יתבאר שיש לה שייכות גם לפרשת נח. וכפי
שיתבאר לקמן על הפסוק בפרשה **עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקָיִץ וְחָרֵף וְיוֹם
וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ.**

ויש לעיין מדוע נבחרה הפטרה זו להיקרא בראש חדש שחל בשבת. אם משום
תחילתה **הַשָּׁמַיִם כְּסָא וְהָאָרֶץ חֲדָשׁ וְרַגְלִי** לכאורה אינו מובן שייכותה לראש חדש
שחל בשבת.

והנראה בדרך הפשט משום סופה, וְהָיָה מִיַּד חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִיַּד שֶׁבֶת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל
בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה: הרי שר"ח חדש שחל בשבת רמוז בה.
ויש להבין כמה וכמה דברים שנראים לכאורה תמוהים בשייכותם לשבת ראש
חדש. כגון: מדוע אין פסוק זה מסיים את הפטרה עד שיש לכופלו בשנית

¹³ הפטרת שבת ראש-חודש אינה דוחה ארבע פרשיות, ואינה דוחה תלתא דפורענותא, גם לא שבת חנוכה. ברור
שכוונת ידידנו נר"ץ להפטרות על סדר התורה ולא למיוחדות.

כדי לסיים בדבר טוב¹⁴. ומה שייכות הפסוק האחרון שמוסיים בפסוק של פורענות: וַיָּצֵאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר מֵה שֵׁיכוֹתוֹ שֶׁל גַּמּוּל זֶה לַשַּׁבָּת רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְכֵן יֵשׁ לַהֲבִין שֶׁאֵר פִּסּוּקֵי הַפּוֹרְעֵנוֹת כְּגוֹן: שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֵרַף כְּלָב מֵעֵלָה מִנְחָה דָם חֲזִיר מִזְכִּיר לְבִנָּה מִבְּרֵךְ אָנוּ וְגו', גַּם אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלִילֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אָבִיא לָהֶם: וְכֵן עֲנִיין גּוֹג וּמִגּוֹג לִכְאֵן כְּגוֹן: וְשִׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים אֶל הַגּוֹיִם תְּרִשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבַּל וְזָן וְגו', וְכֵן מִדּוֹעַ יִזְכִּיר כֵּן אֶכְלִי בָשָׂר חֲזִיר וְהִשְׁקֵץ וְהִעֲבֹר וְיַחַד יִסְפוּ נֶאֱמַר יְהוָה:

וְכֵן עֲנִיין הַשֶּׁכֶר הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִקְבְּלוּ בְנֵי שֶׁל מִקּוֹם כְּנַגְדָם: כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי נֶאֱמַר יְהוָה בְּן יַעֲמֹד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם: וְכֵן שֵׁיכוֹתוֹ לַשַּׁבָּת רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְכֵן יֵשׁ לַהֲבִין מִדּוֹעַ לַכְּאוֹרָה אִין הַקַּב"ה רוֹצֵה בְּבִנְיִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמוֹשֶׁכֶּנּוּ, וְכִפִּי שֶׁכֶּבֶר אִמֹר בְּתַחֲלִילָה אִין זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִין זֶה מִקּוֹם מִנְחָתִי, שֶׁהֵרִי הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי וְכִפִּי שֶׁשָּׂאֵל שֶׁלֹּמֶה הַמֶּלֶךְ בְּבִנְיוֹת אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ "כִּי הָאֱמֻנָה יֹשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ (מַלְכִים, א, ח, כז)", וְכִפִּי שֶׁמוֹבֵא בַּמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא שֶׁכֵּן אִמֹר מֹשֶׁה רַבְּנוּ כִּשְׁנַצְטוּוּהָ עַל הַמִּשְׁכָּן וְנִרְתַע לְאַחֲרוּיָו.

וּבַהֲקָדִים לְבִיאוֹר הַהַפְטָרָה יֵשׁ לְשִׂאוֹל, הֵרִי רֵאשׁ חֲדָשׁ וְשַׁבָּת הֵם כְּשֵׁנֵי הַפְּכִים אֲשֶׁר כִּבִּיכּוֹל סוֹתָרִים זֶה אֵת זֶה.

כִּיצַד: רֵאשׁ חֲדָשׁ מוֹרָה עַל הַתַּחֲדָשׁוֹת, מִדֵּי חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ, וְכִבִּיכּוֹל אִינוּ זְמוֹן דַּקְבִּיעָא וְקִימָא, אִלָּא בִּי דִינָא הוּא דְקָא קְבֵעִי לִיהָ נֶאֱמַר זְמוֹן קְבוּעַ לְכַשְׁעֲצֵמוֹ אִלָּא בֵּית דִּין הוּא אֲשֶׁר קוֹבַע זְמוֹן וְאִילוֹ שַׁבָּת קֹדֶשׁ הוּא יוֹם דַּקְבִּיעָא וְקִימָא מוֹבְרִיאֵת הָעוֹלָם וְאִינוּ תְלוּי בְּבֵית דִּין וְאִין בּוֹ שִׁינוּי כִּלְלִי. [וְכִפִּי שֶׁמוֹבֵא בַּפְּסָחִים קִיז, יוֹמָא ב, חוֹלִין קָא:] וּבִיאוֹר הַדְּבָרִים יֵשׁ לוֹמֵר כִּי הַסְתִּירָה בֵּין שַׁבָּת וְרֵאשׁ חֲדָשׁ הִיא רַק לַכְּאוֹרָה מֵה שֶׁנִּרְאָה כִּלְפֵי חוּץ. אֵךְ בַּפְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים אִין בִּינִיהֶם סְתִירָה אִלָּא הֵם מִשְׁלִימִים זֶה אֵת זֶה. וְכֵן הַתַּחֲדָשׁוֹת שֶׁל הַלְבָנָה תְלוּיָה וְעוֹמֶדֶת בַּמְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַקְּבוּעָה וְקִימָת, וְעַל פִּי קְבִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ הִיא קְבִיעַת הַשַּׁבָּת מוֹבְרִיאֵת כִּנְאִמֹר וְיִהִי עֵרֶב וְיִהִי בֶקֶר יוֹם הַשֶּׁשִּׁי (בְּרֵאשִׁית א, לא). הַיּוֹם הַמְּיוֹחַד שֶׁאִין בּוֹ שִׁינוּי כִּלְלִי. יוֹם שֶׁל כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת. וְאֲשֶׁר עַל כֵּן נִיתְנָה בּוֹ תוֹרָה שֶׁאִין בָּהּ שִׁינוּי כִּלְלִי.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן יֵאָמֵר לְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא כִּי הַתַּחֲדָשׁוֹת שֶׁל הַלְבָנָה מִשׁוּלָה לְיִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַדָּשִׁים לְפָנַי הַקַּב"ה מִדֵּי חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ כֵּהַתַּחֲדָשׁוֹת הָעוֹלָם מִרֵאשׁ הַשָּׁנָה לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְכֵהַתַּחֲדָשׁוֹת הַגְּאוּלָה מְנִיסֵן לְנִיסֵן, שֶׁהוּא רֵאשׁ חֲדָשִׁים... לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה (שְׁמוֹת יב, ב). וְכֵן הַתַּחֲדָשׁוֹת הַזֶּה הִיא מִכַּח אֹר הַשַּׁבָּת הַקְּבוּעַ וְעוֹמֶד מִשַּׁשַׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁאִין בּוֹ שִׁינוּי כִּלְלִי.

כֵּן עִם יִשְׂרָאֵל בְּכִלְלוֹ, וְכֵן כֵּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה קְבוּעָה בּוֹ וְעוֹמֶדֶת כִּפִּי אֹר הַשַּׁבָּת, וְהַגּוֹף הַמִּשְׁתַּנֵּה הוּא הַמִּתְחַדָּשׁ בּוֹ בְּכֵל רִגַע וְרִגַע מִכַּח הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִצְטוּוּ עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמִקּוֹם עֲבוּדַת ה', מִקּוֹם לְהַתַּחֲדָשׁוֹת וּבְנִיָּה לְפָנַי הַקַּב"ה.

וְהַשְּׂרָאֵת הַשְּׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כֵּהַשְּׂרָאֵת שְׁכִינַת ה' בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכִלְלוֹ וּבְפִרְט, הִיא הַמִּחְבֵּרֶת בֵּין הַתַּחֲדָשׁוֹת הַגּוֹף וְהַתַּקְדָּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן אֹמֵר הַקַּב"ה הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי וְכֵן הוּא אֹמֵר [יִשְׁעִיחוּ נו טו'] כִּי כֵּה אֶמַר רָם וְנִשְׂאָ שְׁכֵן

¹⁴ יֵשׁ לְצִיִּין שֶׁבְּכַתְבֵי הַיָּד שֶׁל הַמִּקְרָא לֹא נִכְפַּל הַפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵי הָאֲחֵרוֹן, וְגַם בְּנְבִיאִים הַכְּתוּבִים עַל הַקֶּלֶף וּבְמַגִּילוֹת קוֹהֵלֶת וְאִיכָה, הַסּוֹפֵר אִינוּ כּוֹפֵל, הַקּוֹרָא עוֹבֵר לְפִסּוּק שֶׁלִּפְנֵי הָאֲחֵרוֹן וְחֹזֵר עֲלָיו.

עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכֶּן וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רִוּחַ וּגּוֹ'. כאומר שאין השכינה שורה אלא במי שהוא ענו.

כי הענווה היא החיבור הנרצה בין הגוף והנשמה היא הבית הנכון להשראת השכינה, כהחיבור בין התחדשות הזמנים על ידי הלבנה שבענוותנותה מיעטה את עצמה, ובין קביעות קדושת יום השבת.

ואשר על כן נאמר לפני סיום ההפטרה וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יִבּוֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר יְהוָה, כי ביאת כל בשר להשתחוות לפני ה' זו היא מהות ותכלית החיבור בין שמים וארץ כפי שפתח ואמר השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית תבנו לי וכאומרו כזה בית תבנו לי, בית המקדש שמים וארץ, כזה בית תבנו לי את בניין קומתכם הרוחנית של העם ושל כל פרט ופרט, לבוא ולהשתחוות לפני אמר ה', שבזה ירד שפע רחמים לעולם ולכן נקט שם הוי"ה שהוא מקור הרחמים בעולם.

ויש לשאול, לכאורה מדוע לא תסתיים ההפטרה בדבר הטוב הזה, ולא נצטרך לפסוק המסיים בדבר לא טוב כביכול: וַיֵּצֵאוּ וַרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּבֵה וְחַיֵּי דְרָאוֹן לְכֹל בָּשָׂר:

אלא יש לומר שאדרבה בא הפסוק הזה ללמד על חטאו של גוג ומגוג שמרד באדון העולם ואשר על כן קבל את עונשו, והוא סמל ודוגמא להיפך השראת השכינה, וכפירוש מצודת דוד וחיו דראון. פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחוות לפני ה'. והחרפה והבזיון לגוג ומגוג ולכל אשר לא שמרו דבר ה', הוא משום שלא השכילו לחבר ולמוזג בין תאוות הגוף ובין כלות הנפש והנשמה המייחלת להתאחד עם בוראה. ומה שחוזרים וכופלים הפסוק לפני האחרון כדי לסיים בדבר טוב, הוא לא רק משום סיום טוב בקריאה, אלא גם ובעיקר משום סיום טוב בבריאה. וזה שאומר הקב"ה, שמכל השמים והארץ אינו בוחר לשכון אלא את דכא: וְאֵל זֶה אָבִיט אֶל עֵינַי וְנִכַּח רִוּחַ וְחָרַד עַל דְּבָרֵי: והוא האמור על דרך הקבלה בסוד הצמצום, שהקב"ה כביכול מצמצם עצמו אל תוך כל אחד ואחד שמבטל עצמו ונוהג בדרך הענווה.

וכן מובא במדרש תנחומא [תרומה פרשה י' רבי יהודה בר סימון אמר: שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו] [בעניין המשכן, הקרבנות ותרומת כפר נפש עיי'שן]: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם, אָמַר: רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּדָּ. אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לַמֶּשֶׁה: לֹא כְּשֵׁם שְׂאֵתָה סָבוּר, אֲלֵא עֲשָׂרִים קָרַשׁ בְּצַפּוֹן, וְעֲשָׂרִים בְּדָרוֹם, וְשִׁמוֹנָה בְּמִעְרֵב, וְשִׁמוֹנָה בְּמִזְרָח, וְאַצְמָצַם שְׂכִינָה שְׁלִי וְאֲשֶׁן בִּינֵיהֶם, וכן מובא במדרש רבה [במדבר פרשה יב] אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינִי מִבְּקֶשׁ, לִפִּי כָחִי אֲלֵא לִפִּי כָחֹן. כי בענוותנותו, האדם מתמוזג כביכול עם ענוותנותו של מלך העולם הבא לשכון בתוככי נפשו רוחו ונשמתו. הוא המיזוג וההשלמה בין הגוף ובין הנשמה, בין הגשם ובין הרוח, ומתגלה מיזוג זה ביפי תפארתו ביום השבת וראש חדש הבאים כאחד. שהרי ראש חדש הוא שיר הלל ושבח למידת ההכנעה והענוה, כמובא בחז"ל [חולין ס:] אמרה לבנה לפני הקב"ה: רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לכי ומעטי את עצמך!

והוינן בה, מדוע תמעט עצמה ולא ימעטנה הקב"ה? אלא יש לומר כי זה התיקון של בעל הגאווה שימעט עצמו, תשובת המשקל על אשר נשאו לבו להתגאות.

ועל כן מיעטה הלבנה את עצמה כתיקון על שרצתה את כתרה של החמה. והלבנה משולה לכנסת ישראל הממעטים עצמם לפני בוראם, והם היפך גוג ומגוג המתנשא בגאותו כפסוק המסיים את ההפטרה.

ובזה שפיר משתייכת ההפטרה לפרשה ושופכת אור על הנסים שהיו בתיבה, באשר היו כולם בביטול והכנעה כלפי הקב"ה המנהיג את התיבה בפרט ואת עולמו בכלל.

ובזכות הביטול והענווה של נח ואנשי ביתו בתיבה, הבטיחם הקב"ה גם ביציאתם מן התיבה עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחָרֵף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ. ובזה מתאחדות שתי ההפטרות הפטרת נח והפטרת שבת ראש חדש, כאומרו בהפטרת נח: **כִּי מִי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֶבֶר מִי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ.**

ולעתיד לבוא גם החודשים יתנשאו ויהיו קביעא וקיימא כמובא בישעיהו וְהָיָה אֹר הַלְבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה (ישעיהו ל, טו), ובזה גם בני ישראל ככלל וכפרט יהיו קביעא וקיימא כמובא בהפטרותנו כִּי כֹאֲשֶׁר הָשִׁמִּים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנַי נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, המייחלים כולם יחד לבית המקדש שיבנה להיות גם הוא קביעא וקיימא בב"א¹⁵.

פֶּן לַחֲכָם וַיִּחַכְּם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

¹⁵ אני מביא שוב את המקרא. וְהָיָה אֹר הַלְבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְהָיָה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹר שְׁבַעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֶבֶשׂ וְיֵאת שְׁבַר עֵמוֹ וּמַחֲזֵן מִכְתּוֹ וְרָפָא (ישעיהו ל, טו). ידידנו נר"ו מצא מקורות המפרשים מקרא זה כפשוטו שהירח יאיר כל החודש כאור השמש, וזה מיותר את הצורך לקדש את החודש לפי חידוש מולד הירח, ומצווה זו של קידוש החודש ע"פ הראייה תתבטל. הדברים מחודשים מאוד, וכמדומה שבדברי חז"ל הידועים לנו זה לא כתוב. גם הרמב"ם בהלכות קידוש החודש מביא את הדינים כפשוטם, ואינו מציין שמצוות קידוש החודש לא תחזור בבוא הגאולה.

אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בגושים לשוניים
כתובת: info@maanelashon.org
© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ©